

נפתלי אהרן וקשטיין
ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין
 רבי ינאי 56/12 אשדוד
 טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!
כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ויתילדו

165

מֵרֵן הַחֶתֶם סוֹפֵר זִי"ע: "שֶׁלֹא יִבֶּשׁ הַמַּעֲיִן וְלֹא יִקְצֹץ הָאֵילָן"

מאמר שני בסידרה - בירורים והערות בשושלת היוחסין

את המאמר הראשון בסידרה זו, פתחנו בציטוט שמועה נאה אשר שמענו במעלות היוחסין, משמו של הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"חשב סופר" זי"ע, בנו של הגה"ק רבי עקיבא סופר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"דעת סופר" זי"ע, בנו של הגה"ק רבי שמחה בונם סופר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"שבט סופר" זי"ע, בנו של הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"כתב סופר" זי"ע, בנו של הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה מֵרֵן רַבִּינוּ מֶשֶׁה סוֹפֵר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"חתם סופר" זי"ע, חתנו של הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה מֵרֵן רַבִּינוּ עֲקִיבָא אֵיגֵר - אב"ד ור"מ דק"ק פּוֹזְנָא זי"ע.

וכך אמר: שלמה המלך ע"ה - החכם מכל אדם, אמר, "חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחר מוסר", (משלי יג, כד), ויש לבאר ברמיזא דחכמתא, "חושך שבטו" – ה"חושך" מלומר ומלספר לבנו מאיזה "שבט" הוא, מה הוא יחוסו ומי היו אבותיו ואבות אבותיו למעלה בקודש, הרי הוא חלילה בגדר "שונא בנו" - עד כדי כך!

והנה, לאור פירסום המאמר, נתבקשנו על ידי רבים וטובים מן הקוראים לראות מקורו טהור באותיות מחכימות בלשונו הזהב של בעל ה"חשב סופר" זי"ע. משום כך נעתיק את לשונו להלן, כפי שנעתק עבורינו על ידי ידידינו הרה"ג רבי מיכאל אריה ראנד שליט"א. והוא ל"ו נדפסה בקונטרס "אהל חנה" שנדפס בסוף ספר "חשב סופר" על התורה, מהדורת מכון "דעת סופר" ירושלים תשס"ז, עמוד רנ"ח, "משלי" פרק י"ג פסוק כ"ד.

חושך שבטו שונא בנו. על דרך הרמז אפשר לומר, כי ישנם אנשים מיוחסים, אשר מרוב ענווה, אינם מתפארים ביחוסם, ואינם מדברים מיחוסם אפילו עם בניהם. ובאמת, ידיעת היחוס מסייעת לעבודת השם, כי כל אחד ואחד צריך שיאמר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, וכשהוא מכיר גדולת אבותיו, הוא מתאמץ בעבודתו. ולכן, מן הטוב והישר שהאב היחוס יספר לבנו את שלשלת יחוסו. וזהו שאמר: חושך שבטו - כלומר, שאינו מגלה לו את היחוס משבט אבותיו, שונא בנו".

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

עד כאן לשון בעל ה"חשב סופר" זצ"ל. ו"מדה טובה מרובה", אשר המלמד את בנו ומשכילו לאמר: הלא נצר אתה למצוקי ארץ מלאכי עליון, באורח זו תלך, צא ולמד, צא ושאל בבית המדרש (יבמות עו, ב) מי אלה אשר בית ישראל נשען עליהם, צא ובדוק מאיזה משפחה אתה (שוח"ט שמואל, כב), שאל שם מי הוא אביך – ויגידוך, מי הוא זקינו – ויאמרו לך, על אחת כמה וכמה שהוא בגדר "אוהב בנו". [הקדמת "ענפי האילנות", שבט תשע"ד].

* * *

וכאן המקום להעלות מכתב קודש בחובת סיפור תולדות ויחוס אבותינו לבנינו אחרינו מאת הרה"ק רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש זי"ע, כפי שקיבלנו מידידינו הרה"ח בנשי"ק רבי שמעון אייזנבך שליט"א מירושלים, אשר העביר לנו צילום מקורי מהמכתב בשלימותו. [המכתב נדפס כמעט בשלימותו גם ב"אגרות קודש הריי"ץ, כרך ג', מכתב תתי"ג]. ישלם לו השי"ת כפועלו הטוב בבריות גופא ובנהורא מעליא ובכל מילי דמיטב.

* * *

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, כ"א מרחשון תרצ"ו

אטוואצק

אל ידידי הנכבד והכי נעלה משכיל על דבר טוב וי"ח אי"א מוהר"ר משה זלמן שי'

שלום וברכה. במענה על מכתבו בברכת רפואה שלמה קראתי, וכל המברך יתברך ברוב טוב מנפש ועד בשר.

אמנם כן צדקו דבריו אשר כפי המצב בהוה באוסטרליה אין מקום להתועדות מאנ"ש שי' אבל עם זה עלינו לדעת כי בכל אחד מגזע אנ"ש בעורקיו יזל מדם אבותיו ואבות החסידים התמימים והישרים, נשמתם עדן, אשר מסרו נפשם על החסידות ודרכי החסידים.

כל אחד ואחד מאנ"ש שי' עליו החובה והמצוה לספר לבניו ובנותיו נכדיו ויוצאי חלציו את אשר ידוע לו מזכרון אבותיו ואבות אבותיו למען ידעו בניו בנותיו נכדיו ויוצאי חלציו גם המה גזעם וצור מחצבתם.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אמר באחד משיחותיו הק' בשמחת תורה תרס"א לאמר, כשם שכל אחד מישראל מחוייב בהנחת תפילין בכל יום, כן הנהו מחוייב לקבוע שעה בכל יום לדבר עם בניו ועם בנותיו ואנשי ביתו להדריכם ולהתענין במצבם הרוחני.

ההדרכה היא מצוה דחובת הלבבות, וכל אחד מאנ"ש שי' הוא אוצר בלום אשר אם אך ורק יתן לבו ודעתו לזכור את אשר ראה בבית הוריו בילדותו ובבחרותו מעניני הנהגה ביראת שמים

נפתלי אהרן וקשטיין
ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין
 רבי ינאי 56/12 אשדוד
 טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!
כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ובאהבת ישראל, ויספר זאת לאנשי ביתו באותו הסגנון והשפה שהמה שומעים בלי תפונה, יביא בעזה"י תועלת בלתי מוגבל.

ודבר זה כאשר אחד מאנ"ש שי' מספר לבניו בנותיו נכדיו ויוצאי חלציו ואנשי ביתו את זכרון טוב אבותיו ואבות אבותיו החסידים גזעם הנהגתם וארחות חייהם, הנה זהו אמיתת ענין הזכרת נשמות האבות הגורמים קורח רוח לנשמת ההורים בעולם העליון, וזכותם יגן על זרעם וזרע זרעם להוושע בישועת עולמים בגשמיות וברוחניות.

השי"ת יחזק בריאותו בריאות בנו שי' ובריאות ב"ב שי' ויזמין להם פרנסתם בריוח ובמנוחה בגו"ר.

הדו"ש ומברכו בגו"ר יוסף יצחק

* * *

ועתה, ניתנה ראש ונשובה לחקר אילן יחוסו של הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה מרן רבינו משה סופר - אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג - בעל ה"חתם סופר" זי"ע, אשר את צאצאיו חתם בהבטח ברית קודש בצוואתו: "שלא יבש המעין ולא יקצץ האילן", ואתו עמו יחוס חותנו הגדול - הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה מרן רבינו עקיבא אייגר - אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא זי"ע.

עתה הפעם, במאמר השני בסידרה, נבואה שעריו בפרקי בירורים והערות בשושלת היוחסין.

פרק ראשון

רבי חיים אחי המהר"ל מפראג - בעל ספר החיים - כזקיננו של ה"חתם סופר" זי"ע

א

שושלת היוחסין מדור לדור

במאמר הקודם, פירטנו את שושלת יחוסו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע עד לבעל "ספר החיים" - אחיו של המהר"ל מפראג זי"ע. כדלהלן:

- א. מרן ה"חתם סופר" זי"ע.
- ב. בן רבי שמואל סופר - מק"ק פרנקפורט דמיין.
- ג. חתן רבי אלחנן חזן מפרנקפורט דמיין.
- ד. בן רבי יעקב רפאל חזן מפרנקפורט דמיין.
- ה. חתן רבי דוד לייטער מפרנקפורט דמיין.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ו. בן רבי אלחנן לייטער מפרנקפורט דמיין.

ז. בן רבי מאיר בינגן לייטער מפרנקפורט דמיין

ח. חתן רבי נתן מהילדסהיים.

ט. חתן רבי חיים - אב"ד דק"ק פרידבורג - בעל ספר "החיים" - אחי המהר"ל מפראג.

* * *

יחוס זה אינו מפורסם כמעט, ורבים וכן שלמים מן הקוראים היקרים הי"ו, המה ראו כן תמהו על החידוש הזה, ונפשם בשאלתם להראותם מקור טהור ליחוס זה. והנה, מאחר שפירוט שלשלת היוחסין עד **רבי מאיר בינגן לייטער** הנ"ל אות ז', ידוע ומפורסם זה מכבר בספרי הקהילות של ק"ק פרנקפורט דמיין, המצוי לעין כל המתעניין בכך, משום כך נתמקד בעיקר במאמרינו לחלקו השני של היחוס, דהיינו, על אודות משפחת זוגתו של רבי מאיר, אשר היא זו שהיתה נכדתו של **רבי חיים מפרידבורג אחי המהר"ל מפראג** זי"ע.

ב

רבי נתן מפרנקפורט איש ירושלים - מקורות ותולדות

אנו מעלים כאן את מקורותיו של היחוס הנ"ל, ובלשונו של מי שסיכם את הנושא והעלה לראשונה את כל התימוכין לכך אל מקום אחד, ה"ה ידידנו הגאון המופלא בבקיותו ובידיעותיו **רבי יום טוב ליפמאן ראקאו שליט"א - מרבני לונדון יצ"ו**, בספרו "למטה משה", [ובנוסף, ברשימותיו אשר העביר לנו בתשואות חן ובלונ"ח], ואשר אף הרחיב שם בראיות ובסימוכין למקורות אלו.

להלן, ציטוט מלשונו בחיבורו "למטה משה" הנ"ל:

רבי אלחנן לאטיר, [ה"ה רבי אלחנן לייטער מפרנקפורט הנ"ל אות ו'. נא"ו], בן **רבי מאיר**

בינגן - לאטיר, [ה"ה רבי מאיר בינגן לייטער הנ"ל אות ז'. נא"ו], זוגתו מרת גוטלה ע"ה.

נוסח מצבתה [מספר אבני זכרון, מספר 754]: גוטלן, אשת ר' **מאיר לייטר**. פה טמונה אשה ישרה והגונה מ' גוטלן **בת החסיד מהר"ר נתן מתושבי ירושלים ז"ל**, נפטרה ליל ב' ונקברת יום ג', יז אלול ת"י לפ"ק. תנצב"ה.

ובספר הקברנים [ת"י, מספר 41] נכתב עליה: על אלה אני בוכי עיני עיני יורדה מים על פטירת אמי גיטלה ז"ל **בת מהר"ר נתן ז"ל מתושבי ירושלים תוב"ב**, הנפטרת ליל ג', ונ' למחרתו י"ד הנ"ל. כמעט באמצע ב"ח, לצד צפון אצל החומה, מצד ימין של ב"מ, מצבת אמה מ' שפרינש **בת מהר"ר חיים אב"ד דק"ק פרידבורג**, ושחלו"י.

נזכרת גם בספר "הזכרת נשמות".

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

* * *

מרת גוטלין הנ"ל, בת רבי נתן מהיידסהיים.

ר' נתן גר בבית וויינפוס.

ר' נתן היה מתושבי ירושלים, כפי שרשום בספר "הזכרת נשמות", ועל מצבת בתו הנ"ל. לאחר שנתאלמן מאשתו מרת שפרינץ ע"ה, הוא נשא את מרת גיטלה ע"ה, ועלה לירושלים. רבי נתן הנ"ל, מובא בספר "תולדות חכמי ירושלים". [חלק א עמוד 112, ושם בעמוד 151]. במכתב של בעל השל"ה הקדוש זי"ע מוזכר רבי נתן כ"שליח ירושלים". שם כתב וז"ל: ובתוך מעת לעת בהיותי מחוץ לעיר דמשק, פגע בי שליח מיוחד בירושלים ת"ו, איש נכבד מראשיהם וקציניהם, הוא האלוף מהר"נ מק"ק פראנקפורט, אחיו של מו"ה ישראל העניזלס מק"ק פראג, ובידו מגלה גדולה בתחוננים מיושבי ירושלים ת"ו, שקבלוני לאב"ד וראש ישיבה עד ביאת הגואל, ונתנו כח למהר"ן לתת לי שכירות כל מה שלבי חפץ, וכו'. ובסוף המכתב כתב: לא אוכל לשנות מהסכמת מהר"ן הנ"ל שליח ירושלים, עיי"ש.

* * *

בחיבור של קראקויער לתולדות קהלת פרנקפורט [ח"א עמוד 347] רשום אודות אסיפת הקהלות שהתקיימה בשנת שס"ג - ראה אצל רבי משה אופנהיים צום שווערט שהיה בין החותמים - נזכר, ש"נתן צום וויינפאס כעס על מי שהתריס לאמר שהתקנות הם נגד הקיסר או הנכרים", עיי"ש.

* * *

מצאתי את שמו גם בחיבור של יצחק זימר [עמוד 89], שמה שנמצאת רשימה [ארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי מספר 17/196] אודות יהודי פראג שבקשו תמיכה מקהילת פרנקפורט דמיין סביב שנת ש"ס. ושמה [בעמוד 3 (1,19)] נזכר אודות 'עניי עיר פארג, לכן אחד בשם נתן צום וויינפאס מפראג כתב אליהם'. [לא ברור למי כתב. אמנם זה מתאים למה שהבאתי שאח היה לו בפראג, ונראה מזה שמקור משפחתו היה פראג].

ג

בני משפחתו של רבי נתן מפרנקפורט

כאן ממשיך ומפרט הגריט"ל ראקאו את קרובי משפחתו של רבי נתן הנ"ל: זוגתו של רבי נתן היידסהיים הנ"ל, מרת שפרינץ צ. וויינפאס. נפטרה ד' כסליו שנת שס"א.

* * *

בפנקס הקהל [מספר 78] נזכר בין המעריכים למס הקהל, י' נתן וויינ וואס'. עוד אח של ר'

נפתלי אהרן וקשטיין
ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין
 רבי ינאי 56/12 אשדוד
 טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!
כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

נתן נזכר בשם: ר' וואלף, או ר' יוסף - מהיידסהיים.

* * *

רבי נתן צ. וויינפס - בן רבי אהרן מפראג.

* * *

זוגתו מרת שפרינץ - **בת רבי חיים אב"ד פרידבורג - מחבר ספר החיים**. נוסח מצבתה
 [מספר אבני זכרון, מספר 368]:

שפרינץ אשת ר' **נתן וויינזום**. שפרינץ החמה הלכה למקומה ביום ה' פרחת נשמתה וביום ו
 ד כסליו שס"א לפ"ק נגנזה פה בארמנה? [כך במקור] ואני שממה על אשה החסידה והתמימה מרת
 שפרינץ **בת מהר"ר חיים זצ"ל תנצב"ה**.

ד

רבי חיים - חותנו של רבי נתן - הוא בעל ספר החיים

וממשיך וטווה הרב **ראקאוו** את חוט הזהב - בחיבורו הנ"ל:

רבי חיים היה אחיו של רבינו המהר"ל מפראג ז"ע. בספר הקברנים נרשמה מרת שפרינץ
 שהיתה **בת רבי חיים אב"ד פרידבורג**.

רבי חיים נרשם רשמית בפרנקפורט דמיין בתואר דלהלן: **'חזן חיים צום וויינפאס, ואח"כ**
אב"ד פרידבורג. ברשימות העיר נרשם משנת של"ו עד ש"מ כ'חזן'. הכוונה יכולה להיות איזה
 משרה בקהילה.

* * *

רבי חיים נפטר בחג השבועות שנת שמ"ח. וראה עליו בקיצור בספר "אלף מרגליות", [אות
 989. וכן על היחוס דלהלן]. ותולדותיו וקורותיו בארוכה, בספר "רבי חיים ב"ר בצלאל
 מפרידברג", יצחק זימר, מוסד הרב קוק, ירושלים תשמ"ז.

* * *

מרנא ה'חתם סופר בספרו תורת משה עה"ת בהפטורה לפ' מטות, כתב וז"ל: שמעתי
 מאמו"ר **הגאון בעל הפלאה זצ"ל**, כי ידוע שדברי תורה מזככים את הנפש, ומקרב את לבו לאביו
 שבשמים, ואם עסקנו במשנה ובתלמוד בתורת רבינא ורב אשי ובדברי רבותינו הראשונים
 והאחרונים זצ"ל, אזי ישפיעו עלינו טהרה וקדושה מרבותינו הקדושים מחברי אותן הספרים
 אשר בארץ החיים המה, ויגרום דבקות בה' ובתורתו. וכן איתא בספר החיים מרבינו (בצלאל)
 [חיים] **אחיו של מהר"ל מפראג** [ספר זכויות פ"ב], גמרא ר"ת ג'בריא מייכאל ר'פאל א'וראל,
 [ע"כ מספר הנ"ל], שהמה ראשי ד' כתות מלאכים מחנה השכינה הסובבת מרכבה עליונה, וכו'. עיי"ש.

נפתלי אהרן וקשטיין

ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ה

יחוס משפחת ה"חתם סופר" לבעל "ספר החיים" בפי יוצאי חלציו

כאן מצטט הרב ראקאו מדברי בני משפחת מרן ה"חתם סופר זי"ע:

"הנני מעתיק בזה קטעים הנוגעים לספרינו ממכתב כתב יד - שאלות בעניני ייחוס, מאת הגר"ש סופר מברגסס מח"ס חוט המשולש אל הגר"י לוינשטיין אב"ד סעראצק. [נמצא תחת יד הרב ר"א שישא].

"...גם יחסינו מהגאון מ' שמואל שאטטין כ"ץ - נקרא מהרשש"ך, זקן החתם סופר, אינני יודע ממנו ולמעלה, מי היו אבותיו, ואף עד אליו אין ברור לי כל כך. [וראה כל מה שמבואר בספרינו פרק ב'].

עוד, שחותן הגביר ר' בונם איגר, אבי רבי עקיבא בע"ס משנת דרבי עקיבא, הג"מ עקיבא לוי מהאלבערשטאד, היה מגזע רבינו עקיבא הכהן מאובן הנודע מפראג, כפי המסורת, ואיך ובאיזה אופן?

עוד אשאל להדר"ג נ"י. יש לנו בקבלה ליחס אחרי המהר"ל מפראג ז"ל, ואינני יודע מנין לנו זאת? [הערת הרב ראקאו, שם: והנה מה שביררנו בפרק זה].

עוד בקבלה, שאנחנו מגזע מהר"נ בעל מגלה עמוקות, וג"כ אינני יודע באיזה שושלת? [הערת הרב ראקאו, שם: ראה עוד בקובץ אוצרות הסופר, קובץ י"ד, שזה היה מצד הגאון רבי עקיבא איגר].

אולי הדר"ג ברוב בקיאותו בכל המשפחות, יוכל בטובו וצדקתו לפשוט לי כל הספיקות הנ"ל, או על כל פנים מקצתן..."

* * *

בשנת של"ט נרשם רבי חיים כאפוטרופוס של בני מאיר צ. מייזע. בשנת שי"ז כאפוטרופוס של בן אנזלם [אנשיל] צום ווינפאס.

* * *

גם היה לו לרבי חיים עוד בן בפרנקפורט.

והנה נוסח מצבתו [מספר אבני זכרון, מספר 413]:

הר"ר צדוק וורמיישא. פה טמון בסתר סתרו כושר צדיק וישר החבר צדוק בן הגאון מהר"ר

חיים זצ"ל נפטר ונקבר יום ד' י' חשון שס"ח.

* * *

[ד"ר עטלינגר רושם שבניו של רבי צדוק אחר שנת 1613 [שעג], לא גרו עוד בפפד"מ. אגב.

כאן המקום לציין השערה בנוגע חתן רבינו חיים. בהקדמת ספר "יפה נוף" לרבי יצחק מזיא, מכון

נפתלי אהרן וקשטיין
ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין
 רבי ינאי 56/12 אשדוד
 טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!
כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ירושלים תשמ"ו, במבוא הגה 7, עיי"ש שמשער כי **רבי יצחק מציא** הנ"ל היה חתן **רבינו חיים**. ע"כ הערת הרב ראקאו.
 [תשובת רבינו חיים מכ"י - כ"י הייד בספריית ציריך - ראה בנספחים.]

ו

הערות נוספות ביחוס ה"חתם סופר" ובעל "ספר החיים"

לאחר שמצאנו גם ראינו תימוכין חזקים ליחוסו של **מרן ה"חתם סופר"** זי"ע עד ל**רבי חיים מפריד בורג בעל "ספר החיים" אחי המהר"ל מפראג** זי"ע, הן מתוך נוסחאות המצבות ופינקסי הקהילות, והן מתוך כתבי בני המשפחה, כפי שנעתק ונערך בטוב טעם ודעת על ידי **הרב ראקאו מלונדון** בספרו "למטה משה" הנ"ל, נעתיק כאן גם את סיום דבריו בפרק זה, ובו הוא מעלה הערות נוספות הקשורות ביחוס הגאונים הנזכרים. ואלו דבריו:

* * *

הנה, בספר "אוצר הגדולים אלופי יעקב" [אות י' מספר תתר"ע], כתב וז"ל: **"הר"ר יעקב לואנץ בן הרב יוסף יוזלמן**. מחכמי אשכנז בשנת שי"ן - ש"ן. יש ממנו ספר "קיצור המרדכי" כתי"י בשם "פסקי מרדכי" באוצה"ס. הוא מתלמידיו של **רבי אליעזר טרייוש**. אחיו הוא **רבי משה אביו של ה"ר אליהו בעל מכלל יופי**.

וכתב בספר "חוט המשולש", דבאוצה"ס היה לו ספר "אוצר החכמה" כתי"י, נכתב: שנת שי"ט, **מהר"ר יעקב** הזה בחכמת הקבלה. [היינו, ספר אוצר הזה, הוא מאחד הראשונים, ו**רבי יעקב** הוא המעתיק. ומשפחת **חתם סופר התייחסו לצאצאי הרב הזה**]. עד כאן לשון ספר "אוצר הגדולים". וחזר על דבר זה בערך **רבי יוסלמן מרוסהיים**, אות י' מספר תצ"א. וממשיך ומעיר על כך הרב ראקאו שליט"א:

והנה, ב"חוט המשולש" הביא **שמרנא החתם סופר** היה לו ספר זה, ומסיים שם **הגר"ש סופר** וז"ל: **"ובידי הוא מירושת אבותי"**. היינו, שהכתב יד הזה הוא אצלו **בירושה מאביו**, שירשו ממרנא החתם סופר. אמנם אין שמה כל רמז שמשפחת ה"חתם סופר" מתייחסים להיות מזרע **הגאון רבי יעקב**. ואדרבה, מדלא כתב **הרב רבי שלמה סופר** כן להדיא, מוכח שאין לדבר זה יסוד. אמנם, ממה שביררנו כאן, נראה דהיה איזה קשר משפחתי.

* * *

הערה נוספת מציין שם הרב ראקאו: כאן המקום לציין שהגאון **רבי יהודה מילר זצ"ל אב"ד בינגא** כותב, [ראה בהקדמת שו"ת רבי יהודה מילר מכון ירושלים תשנ"ג עמוד 9], שהוא מצד אמו - מרת זאגל - בת הדיין **בק"ק פרנקפורט רבי קאפל לוי מפראג** - מצאצאי רבינו חיים

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

אחי המהר"ל. [ר' קאפיל נפטר בפפד"מ 1558-6-2, תי"ח, בן רבי משה].

וז"ל בכתב יד: **לכבוד ראש משפחת בית אמי, שאני נין ונכד להגאון מוהר"ר חיים ב"ר בצלאל ז"ל שהיה אב"ד בק"ק פרידבורג, והוא אחי הגאון מוהר"ר יהודה ליווא זצללה"ה אב"ד דק"ק פראג.**

[ברשימות עטלינגר אין נזכר מיחוסו, רק שאמו של ר' קאפל הנ"ל - אסתר בת ר' אברהם **צום קרוג**, ואשתו של ר' קאפל - הינדכן, מצבתה באבני זכרון 5673. בכתב ידו מזכיר **רבי יהודה מילר** הנ"ל את זקנו **רבי מאיר זעלקל אב"ד קאבלענץ**. ר' מאיר זה הוא **רבי מאיר גראטוואל** שנפטר ונקבר בפפד"מ ג' תשרי תנ"א: **"ר' מאיר ב"ר זלקלי אב"ד בקאבלנץ**. בחידושי חתם סופר השלם על מסכת ע"ז, דף ע"ג, מביא קושיית **הרב מאיר גראטוואל** משו"ת חוות יאיר, עיי"ש. כן מצאתי ברשימת כת"י בירושלים, נרשם חתימת בעלים של **"זלקלי בן משה גראטוואל"** על ספר **"דבק טוב"** כת"י. ראה עוד בפרק י"ח הערה ו'. ובסוף הספר, בסדרי יחס הטעונים בירור].

* * *

אשתו של **רבי חיים** - [זיווגו השלישי, אמה של מרת שפרינץ הנ"ל, ור' **צדוק** הנזכר להלן, ואולי עוד צאצאים הנזכרים בפנקס פרידבורג הנזכר להלן] - היא גיטלה מרוסהיים. הרבנית גיטלה אשת **רבי חיים** - **"ממשפחת השתדלן רבי יוזלמן מרוסהיים"**. כך כותב ד"ר עטלינגר בלי רישום המקור.

השערתי, שהיתה גם מצאצאי מרת גיטלן - אמה זקינתה של **רבי יוזלמן**. ואם כנים דברינו, אז יש לה יחוסו הגדול של **רבי יוזלמן** - **ממשפחת לוריא** - **עד רש"י ז"ל**. אמנם זה רק בגדר השערה, ועדיין לא מצאתי במאמרים על **רבי יוזלמן** - שלא בדקתי כולם - שיביאו הקשר למרת גוטלין הנ"ל.

מרת גוטלין אשת **ר' חיים** נרשמה ברשימות עיר פרנקפורט משנת שמ"ח - היא שנת פטירת בעלה, שנתקבלה כתושבת העיר, ונרשמה בין תושבי העיר עד שנ"ז. כאלמנה רשמית, נרשמה רק בשנת שס"ה. [נראה הערה ליחוס זה בפרק ההערות והשלמות].

* * *

עד כאן העתקה מושלמת ומלאה מדבריו הנפלאים של ידידינו הגאון **רבי יום טוב ליפמאן ראקאו מלונדון** שליט"א בספרו **"למטה משה"**, המאיר את עינינו בתולדות אבותיו של **מרן ה"חתם סופר" זי"ע**, וביחוסו למעלה בקודש עד הגאון הקדוש **רבי חיים** - **אב"ד דק"ק פרידבורג** - **בעל ספר "החיים"** - **אחיו הגדול של הגאון הקדוש המהר"ל מפראג זי"ע**.

נפתלי אהרן וקשטיין

ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

פרק שני

משפחות לייטער בינגען - מאבות משפחת ה"חתם סופר" ומשפחת הש"ך

א

שושלת היוחסין מדור לדור

בפרק קודם, פירטנו את שושלת יחוסו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע עד לבעל "ספר החיים" - אחיו של המהר"ל מפראג זי"ע, העובר דרך משפחות "לייטער-בינגען". כדלהלן:

- א. מרן ה"חתם סופר" זי"ע.
- ב. בן רבי שמואל סופר - מק"ק פרנקפורט דמיין.
- ג. חתן רבי אלחנן חזן מפרנקפורט דמיין.
- ד. בן רבי יעקב רפאל חזן מפרנקפורט דמיין.
- ה. חתן רבי דוד לייטער מפרנקפורט דמיין.
- ו. בן רבי אלחנן לייטער מפרנקפורט דמיין.
- ז. בן רבי מאיר בינגן לייטער מפרנקפורט דמיין
- ח. חתן רבי נתן מהילדסהיים.
- ט. חתן רבי חיים - אב"ד דק"ק פרידבורג - בעל ספר "החיים" - אחי המהר"ל מפראג.

* * *

במאמר הקודם - הראשון בסידרה זו - רשמנו הערה אודות רבי מאיר בינגן לייטער מפרנקפורט דמיין הנ"ל את ז': סבירות גבוהה שרבי מאיר זה היה זקינו של הש"ך זי"ע, וכפי שנרחיב בהמשך הסידרה בס"ד. על כך, בשורות דהלן.

ב

אבות משפחת הש"ך זי"ע מדור לדור

על מנת להבין את ה"חידוש" כאן בשושלת יחוסם של ה"חתם סופר" והש"ך זי"ע, עלינו לפרט תחילה גם את שושלת יחוסו של הש"ך זי"ע, דור אחר דור למעלה בקודש. וכך ערכנו את יחוסו בספרי היוחסין שנערכו על ידינו בס"ד:

* * *

- א. הגאון הקדוש רבי שבתי הכהן כ"ץ - אב"ד ור"מ דק"ק העלישוי - הש"ך זי"ע.
- ב. בן רבי מאיר כ"ץ - אב"ד דק"ק מאהליב - מח"ס "גבורת אנשים".

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ג. בן רבי משה כ"ץ אשכנזי - דיין ומו"צ בפרנקפורט דמיין, [הנקרא בשם: ר' משה ביפזער מפרנקפורט].

ד. בן רבי אפרים גומפל כ"ץ צום-בארן.

ה. בן רבי חיים כ"ץ צום-בער.

ו. בן רבי הירץ כ"ץ צום-פרידבורג.

ז. מבני משפחת "קאני" - הכהנים המיוחסים שבפרנקפורט.

* * *

רבי אפרים גומפל צום-בארן הנ"ל, היה:

ח. חתן רבי יעקב כ"ץ מפרנקפורט.

* * *

רבי משה כ"ץ אשכנזי הנ"ל, היה:

ט. חתן רבי זיסקינד קאן-בינגן מפרנקפורט.

י. בן רבי מאיר ב"ר משה בינגן צום-לייטער.

ג

מקור ודעת ליחוס הש"ך - משפחת ק"ן מפרנקפורט

מה הם מקורותיו של יחוס מחודש זה - יחוס שלא נכתב עד עתה? כמענה, אנו מעלים כאן את מקורותיו של היחוס הנ"ל - כמובא בספר "למטה משה" הנ"ל, ובלשונו של המחבר - הרב **ראקאו מלונדון** שליט"א המרחיב בראיות ובסימוכין לדבריו. ואלו דבריו שם בפרק י"ד - "משפחת בינגן וקשר ליחוס אא"ז רבינו הש"ך":

* * *

הערה אודות רבי משה ממשפחת ק"ן דיין בפפד"מ ליחוס רבינו הש"ך.

כתב רבי אליעזר ליפשיץ מחבר ספר שו"ת השיב ר' אליעזר ושיח השדה [נייאויט, תקט] וז"ל: "ומצד אמי זכרונה לברכה אני נין ונכד הגאון מהר"ם כ"ץ, אבי דודי זקני הגאון המחבר בעל ש"ך, כנזכר בהסכמת שארי הגאון זקן ויושב בשיבה החסיד ועניו כבוד מוהר"ר מאיר זצ"ל, שהיה אב"ד בק"ק הנובר, [הנזכר בספרינו אצל ייחוס משפחת רבי יעקב שמש, בפרק נספחים על חכמי פרנקפורט], הוא הגיד לי שאא"ז הגאון מוהר"ם כ"ץ הנ"ל הי' אשכנזי, בן הרב הגדול מוהר"ר משה דיין זצ"ל מק"ק פ"פ דמיין הנזכר בספר גבורת אנשים, והרב מוהר"ר משה דיין הנ"ל - לפי דבריו - הי' דודו זקינו של הקצין הנגיד הר"ר ליב ק"ן זצ"ל מק"ק פפ"ד. כך קבלתי מפי השמועה מהזקן הגאון שארי הנ"ל". ע"כ קטע מהקדמת ספר הנ"ל.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

* * *

אודות הקצין ר' לייב קן, ראה בספר רבני פרנקפורט, [עמוד 96, וראה בחיבורו של דיף עמוד 198 הרבה פרטים אודותיו. אמנם טעה שם בסדר היחס].

* * *

בספר דעת קדושים [פטרבורג תרנז, עמוד 187] מביא דבר זה בשם הקדמת שו"ת השיב ר"א, ומוסיף שהגאון מו"ה משה הכהן אשכנזי דיין בפרנקפורט ע"נ מיין - ממשפחה כבודה שם מבני קן, הלך משם לגור במדינת בייערן בעיר דנהויזן אצל אנשבאך. [ומשם העתיק זה בספר כתר כהונה לתולדות רבינו הש"ך].

וכן מובא דבר זה בספר כלילת יופי חלק ב עמוד קלא, ומוסיף, שר' לייב קן נפטר סביב לשנת ת"פ, ובנו של ר' לייב הוא רבי משה ק"ן בינגא זצ"ל. [על ספר ישועה בישראל, פפד"מ ת"פ].

ד

"בואו חשבון" - יחוס הש"ך במבחן השנים

וממשיך וכותב הגריט"ל ראקאו:

עוד בן היה לרבי משה כ"ץ בשם ר' שמואל זנוויל אבי רבי ארי' ליב מגיד דק' ליטעוו וקראסני הסמוכה לנעמרוב, מחבר ספר פני ארי'. [זאלקאו תקיד. מאת רבי ארי' ליב כ"ץ בן מ' שמואל זנוויל הכהן. ארץ מולדתו ק"ק מאלטש, מגיד משרים בק"ק לוטן, ולע"ע בקראסני הסמוך לנעמרוב]. כ"כ בספר כתר כהונה, תולדות הש"ך, מאת רח"ד פרידברג.

* * *

ועתה נבואה חשבון. הנה רבינו הש"ך נולד בשנת שפב [1621], וכתב ספרו בשנת תח [1648], בעוד אביו רבי מאיר בחיים, ולפי זה עפ"י השערה נולד רבי מאיר לאביו רבי משה בסביבות שנת ש"נ-ש"ס [1590 - 1600], הרי שסביבות שנים אלו כיהן בפפד"מ כדיין.

* * *

והנה אפרט פה יחוסו של רבי לייב קן. [לפי עטלינגר].

אביו של ר' לייב קן, שמו היה רבי יוסף יעקב צ. גולדן קאן, שנפטר [נפטר בשנת 1,1643, 20] שנת ת"ג. [מצבתו בס' א"ז מס' 696].

הוא בנו של רבי שמואל זנוויל בינגן, מצבתו בס' אבני זכרון 835. נפטר 17,3,1658. שנת תי"ח.

בן ר' זיסקינד בינג, נפטר 1598 שנת שני"ח, נזכר בספרינו פרק טו אות ט.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

בן ר' מאיר בינגן צ. לייטר.

בן רבי משה בינגן. [שמו של אמו של ר' לייב קן מ' שרלה, אמנם לא נזכר בת מי היתה].

* * *

ועכשיו, לפי מה שהבאנו נראה לכאורה שרבי משה הכהן אבי אביו של הש"ך היה חי בדורו של רבי זיסקינד בינגן ובנו רבי שמואל זנוויל, וגם היה לו בנים לרבי משה בשם: שמואל זנוויל, ומאיר.

על כן נראה שיש סמוכין לומר, שרבי משה הכהן היה חתנו של רבי זיסקינד בינגן, ובאופן זה הוא באמת דודו זקנו של רבי לייב קן.

[ושורש השם 'זנוויל' נראה על שם אדם אחד, היינו אולי אבי אשתו של ר' זיסקינד, שאיננה נזכרת אצל 'עטלינגר'].

ה

משפחת צאצאי חותנו של הש"ך מביאים ראיה...

וממשיך וטווה הרב ראקאו את חשבונו הנפלא בחיבורו הנ"ל:

אמנם עדיין לא נודע לנו ממקום אחר על רבי משה הכהן הדיין מפרנקפורט מאיזה משפחה הוא.

והנה אציין פה מה שמצאתי ברשימות 'עטלינגר', שמזכיר אחד בשם רבי משה הכהן שאשתו מ' געלע היתה בת רבי זיסקינד בינגן ונפטרה בשנת 1585. ור' משה נפטר בערך בשנת 1594, ואולי עפ"י התעודות בפפד"מ - בשנת 1584, וכנראה שלא נמצא מקום מנוחתו בפרנקפורט, וא"כ אולי היה אח"כ אב"ד בדנהויזן, אמנם גם זאת לא נזכר שהיה דיין בפפד"מ. ואולי הוא אבי אביו של הש"ך.

לרבי משה הכהן הנ"ל היו שלש בנות: [א] מרת אסתר - נפטרה ד אדר שסט, אשת ר' יצחק בן אלחנן [בן פייש] האן, צ. ראטשילד. [ב] מרת ברענדל, [ג] מרת ביילע.

* * *

ואציין בזה ייחוסו של רבי משה הנ"ל כפי הרשום ברשימות 'עטלינגר'.

ר' משה היה בן ר' אפרים גומפל כ"ץ צ. בארן, נפטר בשנת 1560. [אשת ר' אפרים גומפל, רייצע - נפטרה בשנת 1574, 12, 25. בת ר' יעקב כ"ץ].

בן ר' חיים כ"ץ צ. בער, שנפטר בשנת 1540, הנזכר בספרינו פרק ו אות יא.

בן רבי הירץ כ"ץ צ. פרידבורג, הנזכר שם.

* * *

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

אחרי כתבי כל זאת הגיע לידי העתק ממגילת יוחסין ישן [ע"י ידידי הרב שלמה ענגלרד שליט"א רב קהלת חסידי ראדזין בבני ברק (ה"ה כ"ק אדמו"ר מראדזין שליט"א, אשר פירסם לראשונה בדפוס את מגילת היוחסין הנדירה הלזו, שנכתבה על ידי צאצאי חותנו של הש"ך, והרחבנו רבות בין פרקי "ויתילדו" אודות ייחודיותה של המגילה. נא"ו), תיאור הכת"י ראה בקובץ ישורון יד], ואעתיק קטעים הנוגעים לענייננו:

ר' מאיר בן ר' גרשון גינצבורג - היתה אשתו מק"ק פראנקפורט. היא אחות מו"ה משה כהן אב"ד דק"ק דאנהויזן, נקרא ר' משה ביפזער [?] (סימון שאלה זה, כך הוא במקורו ב"למטה משה", ולהלן נתייחס לזה בע"ה. נא"ו), אביהם של רבי מאיר... וראש גולת אריאל... ר' יחיאל... ומ"ה זנוויל מלובלין... ובניו של ר' מאיר... הש"ך...

דודו של הגאון רבי משה דיין מווילנא שהיה אב"ד מדינת העסן, אחי אמו היתה בת מו"ה משה כהן מדנהויזן... שנתיחסו עד היום הזה בני בניו של משפחת קאני למשפחת שפתי כהן... ע"כ מה שנוגע לענייננו.

* * *

עד כאן העתקה מושלמת ומלאה מדבריו הנפלאים של ידידינו הגאון רבי יוס טוב ליפמאן ראקאו מלונדון שליט"א בספרו "למטה משה", המאיר את עינינו בתולדות אבותיו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע, וביחוסו למעלה בקודש.

לסיכום. על פי כל האמור לעיל, יש להוסיף את שם כינויו של אבי אביו של הש"ך - כנזכר במגילת היוחסין הנ"ל: "הנקרא ר' משה ביפזער".

וחותנו של רבי משה, היה שמו: רבי זיסקינד קאן-בינגן מפרנקפורט.

ואביו של ר' זיסקינד, ה"ה: רבי מאיר ב"ר משה בינגן צום-לייטער, היה בן משפחתו של רבי מאיר בינגן לייטער מפרנקפורט דמיין, שהיה זקינו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע.

[ואגב. אנו מעלים כאן השערה זעירה, ובלתי מבוססת עדיין. ולפיה, יתכן שבכתבי היד הראשונים שנכתבו במשפחה - נכתב: "ר' משה בינגער", והכותב ביקש לכתוב כאן את שם משפחתו של ר' משה הנ"ל: "בינגער" - כפי שמסתבר שהוא היה נקרא כן - על שם חותנו רבי זיסקינד בינגא הנ"ל, אלא שאחד המעתיקים שלאחריהם - השני או השלישי, דהיינו, בעל כתב היד שלפנינו, בעת כתיבתו והעתקתו נתחלפו לו האותיות נ' וג' באותיות פ' וז' - וכטעויות המצויות בין מעתיקים ומפענחי כתבי יד, ומכיוון שכך, פיענח המעתיק את "בינגער" כ"ביפזער", וממנו כבר נעתק אצל שאר צאצאי המשפחה - מעתיקי המגילה שלאחריו. ויודגש שנית, כל הנ"ל נכתב כאן בגדר השערה בעלמא, ונשמח לקבל סימוכין לכך אם כנים דברינו. נא"ו].

המשך בירורים והערות בשושלת היוחסין של מרן ה"חתם סופר" זי"ע במאמר נוסף בעהשי"ת